

В.О. СУХОМЛИНСЬКИЙ**Про виховання всебічно розвиненої особистості**

Народжена в стародавньому світі ідея гармонійного розвитку, якою б вона не була тоді далекою від єдності праці й духовного життя, поклала початок багатовіковим шуканням розуму, науки. Нас навчає абсолютно все, що було досягнуто людством у минулому, в тому числі й антична ідея єдності фізичної і духовної краси. Про цю єдність у наші дні ми міркуємо, виходячи з абсолютно нових ідейних позицій. У нашому суспільстві панує вільна праця людської особистості, яка обирає свій життєвий шлях у повній гармонії зі своїми нахилами, здібностями, обдаруваннями. Загальне утвердження вільної, творчої, цікавої, улюбленої кожним праці, що є одночасно й почесним обов'язком, справою честі, — ось стрижень, навколо якого розвивається і зміцнюється сучасна ідея всебічного виховання. Історія вчить нас творити вільну працю як найбільшу духовну цінність суспільства. Вільна праця, формування стійкого переконання у необхідності працювати, виховання звички працювати та зневаги до лінощів і недбайливості — основні й вирішальні умови всебічного розвитку особистості.

Раннє середньовіччя поховало ідею гармонійного розвитку людини. Монополія духовенства на знання і освіту, прагнення довести гріховність вільної думки, жорстоке переслідування церквою всього прогресивного і насамперед розуму, допитливої думки, проголошення аскетизму метою виховання — все це призвело до того, що в ранньому середньовіччі духовне життя було вкрай обмежене не лише у кріпосного селянина чи ремісника, але й у феодала. Феодальна роздробленість наклала свій відбиток на інтелектуальні інтереси; їх вузькість пояснюється не лише духовними путами церкви, а й замкненістю господарського, економічного життя, прагненням феодалів до відособленості. Церква вважала за гріх не тільки пошуки істини, а й людську радість, щастя. Нам важко уявити гнітючу одноманітність, ніби уповільнену течію часу в епоху раннього середньовіччя. Тут нас теж навчає історія: обмеженість, вузькість, замкненість думки, мислення спустошують духовне життя, придушують, гублять, умертвляють творчі нахили й здібності. Минуле роду людського нагадує нам про те, що почуття приреченості, віра в те, що доля нагадує нам про те, що почуття приреченості, віра в те, що доля кимось визначена і вирішена наперед, — це страшний ворог прогресу і повноти людського щастя.

На зміну похмурому середньовіччю приходить епоха Відродження. У ці життєрадісні сторіччя сягає коріння всього світлого, передового, що створене людською думкою і волею і що досягло повного розквіту в наступні історичні епохи розвитку людства. В епоху Відродження почали бурхливо рухатися матеріальні й духовні сили маленьких замкнених суспільств, почався тривалий процес створення і становлення народів, люди стали знову відкривати як відкритий раніше, але забутий світ, так і світ абсолютно невідомий; прийшов до життя новий клас — буржуазія, яка багато зробила для історичного прогресу людства і разом з тим завдала потім людям незчисленних бід і страждань. Разом з непримиренністю до феодального економічного ладу буржуазія принесла непримиренність до світогляду середньовіччя, повстала проти обмеженої феодальної ідеології і культури. Герої того часу, як писав Ф. Енгельс, не стали ще рабами поділу праці. Відродилась, можна сказати, заново народилась ідея всебічного розвитку людської особистості. <...>

Поняття “всебічний розвиток” не означає, що людина постійно переходить від однієї професії до іншої, що один рік вона працюватиме слюсарем, другий рік — лікарем...

Ідея всебічного розвитку несумісна з верхоглядством і всезнайством. Вибір людиною спеціальності на все життя — одне з винятково важливих завдань загальноосвітньої школи. Гармонія особистості полягає в тому, щоб, як говорив про це А.В. Луначарський, кожна людина, знаючи свою справу, разом з тим цікавилася і вміла увійти в будь-яке інше коло знань. Будь-яка людина повинна знати основи наук і мистецтв, але обов'язково повинна бути спеціалістом у своїй галузі, а за сприятливих умов, можливо, навіть не в одній. “Та не можна ні в якому разі, щоб спеціальність убивала в людині загальну освіту, чи загальна освіта вбивала б у людині спеціальність, від чого походить одно з найогидніших явищ — дилетантизм. Дилетанта, людини, яка насолоджується, зриває квіти, знімає вершки, не повинно бути. Неодмінно треба, щоб в якій-небудь одній галузі людина сама творила, щоб у ній вона поглиблено працювала, з творчою напругою індивідуальних сил і крові свого серця, соком свого мозку створювала справді важливі надбання для людства. Якщо цього нема в людині, якщо вона тільки дилетант, то вона не може бути визнана освіченою людиною”.

Життя вимагає в наші дні того, щоб людина не тільки добре оволоділа обраною спеціальністю в середньому або вищому навчальному закладі, але й усі роки творчої праці заглиблювалася в тонкощі своєї і, якщо для цього є необхідність і умови, суміжних,